

Данченко Т.С., студентка,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна
Науковий керівник: Череватюк В.Б., к.і.н., доцент

ПОЛІТИКО-ПРАВОВА ДУМКА ПРО НАРОДНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ

Ідея народного суверенітету отримала теоретичне відображення в політико-правових поглядах і доктринах різних вчених, а практичне втілення вона знайшла у конкретних політико-правових інститутах, що існували у різні часи в різних країнах [1, с. 76].

Найбільш глибоко ідея державного суверенітету розроблена в працях політичних мислителів Нового часу. Відомими є науково-теоретичні здобутки Ж. Бодена, Т. Гоббса, Дж. Локка, Ш. Монтеск'є, Н. Макіавеллі та І. Канта [2, с. 182].

Ж. Боден дав чітке юридичне визначення поняттю суверенітету, що стало класичним, і заклав тим самим основи подальшого розвитку теорії державного суверенітету. На його думку, суверенітет є найвищою абсолютною і постійною владою еліти. Така влада єдина, неподільна і нічим не обмежена. Він твердив, що джерелом державного суверенітету є народ. У такому випадку «верховну і постійну владу над громадянами з правом життя і смерті народ може передати одному з громадян без будь-яких обмежень так само, як це може зробити власник, що хоче когось обдарувати» [3, с. 245].

Т. Гоббс прагне філософським шляхом обґрунтувати принцип держави. Теоретик запозичує в Ж. Бодена поняття суверенітету, розглядаючи політичні тіла, де особа суверена займає центральні позиції. На його переконання, в політичному аспекті основою світу буде суверен і той державний устрій, який він запровадить. Т. Гоббс прагне забезпечити суспільну цілісність в особі суверена. Зміст суверенітету полягає в утвердженні закону і допускає застосування сили при відхиленні від справедливо – законної волі суверена, а закон є вираженням вже не божої волі, що було характерне для попередньої традиції, а народжується самим людством [4, с. 133].

Демократичні погляди на проблему суверенітету мали місце в працях англійського філософа Джон Локка, який стверджував, що джерелом суверенітету є народ, а не держава. Проте, в значенні народ він тлумачив досить вузьке поняття, беручи до уваги лише землевласників, зацікавлених в обмеженому абсолютизмі. Тим не менше, тут присутнє положення, що саме народ володіє всією повнотою влади [5].

Під час англійської буржуазної революції концепція теоретика була закріплена в програмній доктрині партії левелерів — «Основні закони та вольності Англії», що декларувала народ єдиним джерелом влади за

своєю природою [5].

Шарль Луї Монтеस्क'є безпосередньо не займався дослідженням народного суверенітету, але наголошував на неможливості обговорення державних справ народом в цілому. Таким чином, він відзначав, що у демократичній державі кожна людина вважається вільною і повинна сама здійснювати керівництво над собою, законодавча влада повинна належати всьому народу, проте, оскільки в більшості держав це неможливо через деякі незручності, то необхідно, щоб народ саме з допомогою представників, робив все, чого не може він робити безпосередньо. В іншому випадку, однією з слабких сторін демократії було б зловживання можливістю надавати інструкції та настанови, що могло призвести до паралічу всього народу через чиюсь примху або через протистояння інтересів [6].

Н. Макіавеллі розглядає державу монархічної форми правління, не проводячи чіткого розмежування між державою і правителем. Останній, на його думку, володіє верховною, невідчужуваною державною владою. Натомість сам термін «суверенітет» Н. Макіавеллі не використовує. Значною мірою це пояснюється тим, що Італія і, зокрема, Європа, на початку XVI ст. формувалася як держава національного типу. Тому наукові зусилля Н. Макіавеллі спрямовувалися на пошук об'єднуючих функцій суспільства. Серед них він виділяє «інтерес держави», якому повинні бути підпорядковані всі інші інтереси в суспільстві, а також релігію як один із засобів, механізмів, що допомагає людському виживанню [4, с. 102].

Н. Макіавеллі обґрунтовує необхідність політичного об'єднання роздробленої Італії під єдиною верховною владою монарха для збереження цілісності буття італійської спільноти. Заперечення ним традиційних поглядів на політику і розуміння її як діяльності, ставить Н. Макіавеллі біля витоків ідеї суверенітету, хоча, в його теорії парадоксально відсутня сама концепція суверенітету [2, с. 182].

І. Кант зазначав, що державний суверенітет виступає причиною фактичного стану речей і визначав як саме цей стан може бути трансформований у правове русло. В його теорії важливим є питання про мир, оскільки, на його думку, всі суверенітети по відношенню один до одного перебувають в природному стані, як свого часу індивіди до утворення держави. Якщо індивіди вийшли з природного стану, утворивши державу, то постає проблема виходу з цього стану і держави. На переконання І. Канта, з об'єднанням держав, їх суверенітетів встановлюється мир. Практичною умовою миру є лише спільне підпорядкування суверенітетів конституційному закону [2, с. 183].

Отже, ідея народного суверенітету розроблялась філософами різних часів. Аналіз їх політико-правових теорій показує, що розуміння народного суверенітету змінювалося в залежності від часу та того, хто

виступав носієм такого суверенітету. Однак можна зазначити, що всі мислителі заклали фундамент для подальшого тлумачення ідеї народного суверенітету.

Література

1. Людвік В.Д. Принципи права як універсальні правові регулятори: поняття та значення. *Науковий вісник Юридичної академії Міністерства внутрішніх справ*: збірник наукових праць. 2005. № 1. С. 75-80.

2. Троян І. Ідея державного суверенітету в політико-правових теоріях Нового часу. Гуманітарні та соціальні науки: матеріали I Міжнар. конф. молодих вчених HSS-2009, 14–16 трав. 2009 р., Львів / Нац. ун-т «Львівська політехніка». Львів: Вид-во Нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2009. С. 182–183.

3. Гапотій В.Д. Вплив глобалізаційних процесів на теорію та практику державного суверенітету. *Вісник Національного університету внутрішніх справ*. 2004. Вип. 27. С. 243-250.

4. Денисенко В.М. Проблеми раціоналізму та ірраціоналізму в політичних теоріях Нового часу європейської історії. Львів: «ПАІС», 1997. 274 с.

5. Народний суверенітет. URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki_ Народний_суверенітет#Погляди_Джона_Локка](https://uk.wikipedia.org/wiki/Народний_суверенітет#Погляди_Джона_Локка).

6. Монтескьє Шарль Луї. О духе законов. Избр. произведения. Москва: Политиздат, 1955. 733 с.

УДК 347.822(043.2)

Дорошенко Т.А., магістр,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна
Науковий керівник: Шапенко Л.О., старший викладач

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ЦИВІЛЬНОЇ АВІАЦІЇ

Питання відповідальності держав за застосування зброї до цивільного повітряного судна з кожним роком набуває особливого значення в рамках міжнародного публічного права. Незважаючи на стрімкий науково-технічний прогрес в галузі авіаційної техніки, в наш час залишається актуальною проблема забезпечення безпеки цивільних повітряних суден. Це пояснюється кількістю та характером авіаційних катастроф та аварій.

Загальновизнаним є те, що в міжнародному праві діє принцип забезпечення безпеки цивільної авіації, існування якого вчені обґрунтували тлумаченням преамбули Чиказької Конвенції «Про міжнародну цивільну авіацію» 1944 р., а саме: «Міжнародна цивільна авіація має розвиватися безпечним і упорядкованим чином, зловживання нею може створити загрозу загальній безпеці». Цей принцип охоплює